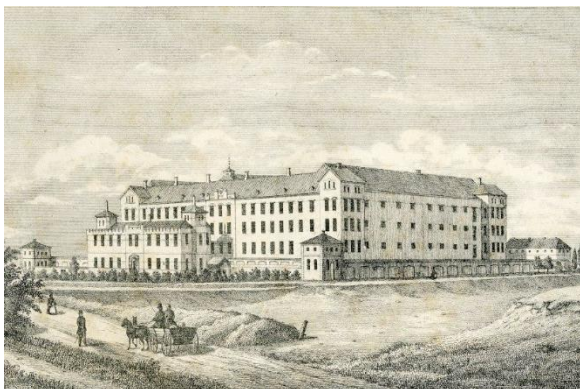

STATSFÆNGSLET I HORSENS

I 1853 åbnede Horsens Straffeanstalt som det første fængsel i Danmark opført på grundlag af moderne strafferetslige principper. Det husede mandlige fanger dømt efter en straffelov, som gennem tiderne ændrede sig med samfundets skiftende krav til straf og forbedring. I 153 år fulgte bygningen med udviklingen, men i 2006 var det slut, og porten lukkede sig efter den sidste fange.

Horsens Straffeanstalt, 1860.

Statsfængslet i Horsens, som det så ud, da det lukkede i 2006.

NYT FÆNGSEL I HORSENS

Det var i 1842, at Christian 8. besluttede, at der skulle bygges et stort nyt fængsel i Jylland. Det skulle være en straffeanstalt (tugthus) for mænd, som enten havde siddet i fængsel før, eller som skulle sidde i fængsel i mere end 6 år. Der var mange byer, som var interesseret, fordi det ville betyde flere arbejdspladser til byens borgere. Kongen valgte Horsens, blandt andet fordi byen ligger centralt i Jylland. For Horsens betød fængslet prestige, arbejdspladser og øgede erhvervsmuligheder, og bygningerne på toppen af bakken blev set som et vartegn for byens succes.

BYGGERIET

At bygge et fængsel er ikke noget, man bare gør. Det kræver forberedelse. Ikke mindst, når det fængsel man vil bygge skal være den fysiske ramme om helt nye ideer om forbedring og straf. Da byggeriet gik i gang i 1846, er det efter mange års intens planlægning, blandt andet med at studere fængselsbyggerier i Europa og USA. Fængslet i Horsens er inspireret af flere, men nok mest af et fængsel i Halle i Tyskland, som Bygningsingeniør Friis besøgte i 1841. Friis tegnede et fængsel med natceller, dagceller (til straf og modtagelse), arbejdssale, vaske- og latrinrum, kirke, sygehus, betjentkaserne, portbygning og tjenesteboliger. Han sendte udkastet til kongen, der godkendte alt med undtagelse af en enkelt ting: tårnet midt på sydfløjen skulle væk. I stedet kommer et mindre pompøst spir, og den 20. maj 1853 åbnede fængslet i Horsens.

BYGNINGERNE

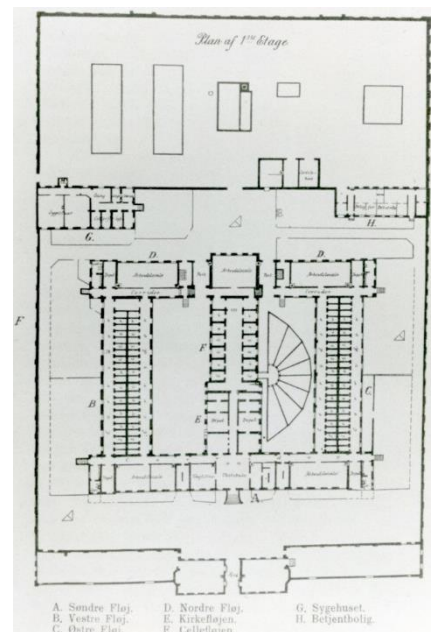
Fængslet bestod af mange bygninger, der blev brugt til forskellige formål. I hovedbygningen var der blandt andet celler, hvor fangerne sov, et stort køkken, hvor maden til alle fangerne blev lavet, en kirke og kontorer. Rundt om hovedbygningen lå flere værksteder, blandt andet et væveri, et snedkeri og et trykkeri. Ligeledes var der en sygehusbygning, betjentkaserne, to tjenesteboliger og funktionærboliger.

FÆNGSLET ÅBNER

Det var en stolt dag for Horsens og for Danmark, da Horsens Straffeanstalt åbnede den 20. maj 1853, og de første 40 fanger rykkede ind. De første fanger blev hurtigt sat i arbejde, da østfløjen manglede at blive bygget færdig. I løbet af 1853 kom der flere fanger til Horsens, og med udgangen af 1853 havde fængslet modtaget 157 fanger. Da østfløjen var færdig, var der plads til i alt 500 fanger i fængslet. Til at tage sig af fangerne var der ansat 29 personer: 14 opsynsbetjente, en sygehusbetjent, en portner, en vægter, et bud, en spisemester (kok), 2 værk mestre, en læge, en præst, en degn (lærer), 2 kontorfolk, en kasserer, en bogholder og en inspektør. Da fængslet lukkede i 2006, var der 176 fanger og 240 ansatte.

Østfløjen, som de første fanger hjalp med at bygge færdig.

Plantegning af fængslets 1. etage, 1902.

FÆNGSLETS OFFICIELLE NAVNE

Statsfængslet i Horsens har gennem tiden haft mange navne. I perioden 1853-1930 var fængslets officielle navn "Horsens Straffeanstalt". I 1930 blev der vedtaget en ny straffelov, og i den forbindelse blev fængslet omdøbt til "Statsfængslet i Horsens". Under 2. verdenskrig brugte tyskerne navnet "Horsens Tugthus" om en enkelt celleafdeling (1. etage i midterfløjen), der under krigen blev brugt til at huse danske modstandsfolk. Fra 1953 til 1973 hed fængslet "Forvaringsanstalten og Særfængslet i Horsens". I denne periode husede fængslet fortrinsvis fanger, der var idømt tidsbestemt forvaring (også kaldet psykopatforvaring) og fanger idømt særfængsel (tidsbestemt forvaring). I 1973, da de tidsbestemte forvaringsdomme stort set var afskaffet, gik man tilbage til "Statsfængslet i Horsens", og det hed det fortsat, da fængslet lukkede i 2006.